

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-624-9-2>

REAL AND IMAGINATIVE WORLD IN FANTASY GENRE

РЕАЛЬНИЙ І ВИГАДАНИЙ СВІТ У ЖАНРІ ФЕНТЕЗІ

Slobodianiuk K. M.

*Postgraduate Student at the Department
of Ukrainian language,
Kryvyi Rih State Pedagogical University
Kryvyi Rih, Ukraine*

Слободянюк К. М.

*аспірант кафедри української мови,
Криворізький державний
педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Україна*

Фентезі має значний попит в Україні, особливий сплеск популярності цього жанру спостерігався у період з 2020 по 2023 роки [5; 6]. Цікавим та актуальним є дослідження співвідношення реального та вигаданого світів у текстах жанру фентезі.

Деякі дослідники [3, с. 257; 9] розглядають художній світ фентезійного тексту як такий, що діаметрально протилежний емпіричній реальності та не має з нею нічого спільного, проте ми поділяємо погляди тих науковців, які стверджують, що художній світ текстів фентезі перетворює та рекомбінує емпіричну дійсність, оскільки не може існувати окремо від неї [4; 8, с. 5].

У зв'язку з цим нам імпонує трактування фентезі як екзомітетичної літератури – такої, що представляє окрему модель реальності, не протиставляючи її емпіричній дійсності, а її причинно-наслідкові зв'язки є незвичними з погляду звичної читачеві емпіричної реальності, проте мають логічну і послідовну структуру в межах світу твору [11, с. 20].

Реальний та вигаданий світи у текстах жанру фентезі дослідники називають відповідно первинним і вторинним світом [7, с. 18; 12, с. 72]. Первинний світ є міметичним, він наслідує емпіричну реальність, тоді як вторинний світ є фантазійним, неміметичним, неможливим з погляду емпіричної дійсності. Первинний світ має межі та містить те, що можливе і знайоме, тоді як вторинний є втіленням невідомого й неможливого [12, с. 72].

Первинний і вторинний світи можуть по-різному взаємодіяти у творах фентезі, що зумовлено різновидом жанру, до якого належить текст, й особливостями художнього втілення конкретного твору. Наприклад, у *фентезі переміщення* персонаж чи декілька персонажів твору переміщуються з первинного світу у вторинний через портал, за допомогою чарів чи інших надприродних сил, а основна дія твору відбувається саме у вторинному світі [10], у цій моделі присутні обидва світи, лише один із яких є неміметичним. Всі події у *фентезі занурення* –

на противагу фентезі переміщення – відбуваються лише у вторинному світі, а первинного світу в рамках художнього світу твору не існує [10; 11, с. 122–125].

В *історичному* та *альтернативно-історичному фентезі* взаємодія вигаданого та реального світів дещо відрізняється від розглянутих вище моделей. Оскільки події твору історичного фентезі відбуваються у світі, який базується на певній історичній епосі, а в альтернативно-історичному фентезі провідним мотивом є альтернативний хід історії [1, с. 107–108; 2], то вигадане та міметичне у них поєднані. Зазвичай у творах цих різновидів фентезі немає первинного світу, й існує лише вторинний, але він поєднує вигадані події та персонажів зі складниками емпіричної дійсності (наприклад, елементами культури, історії, політики тієї епохи, яка слугує основою твору) для наближення художнього світу фентезійного твору до історичної епохи, яка стала його прототипом.

Отже, фентезі поєднує риси вигаданого та реального, які не протиставлені, а поєднані та перетворені у творах цього жанру так, що зберігається внутрішня логіка причинно-наслідкових зв'язків за неможливості подій чи явищ в емпіричній дійсності. Первинний і вторинний світи в цьому жанрі є втіленням міметичного та фантастичного, а особливості їхньої взаємодії у творі залежать від різновиду фентезі та задуму автора тексту.

Література:

1. Аністратенко А. В. Альтернативна історія як метажанр української та зарубіжної прози: компаративна генологія і поетика : монографія. НАН України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. Чернівці : [БДМУ], 2020. 547 с.
2. Желіба О. В. Альтернативна історія. *Велика українська енциклопедія*. URL: [https://vue.gov.ua/Альтернативна історія](https://vue.gov.ua/Альтернативна_історія) (дата звернення: 20.10.2025).
3. Єгорова Ю. М. Фантастика в епоху постмодерну: еволюція жанру. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Філологічні науки*. 2015. Вип. 6. С. 235–240.
4. Канчура Є. О. Моделювання текстуалізованого світу в романах-фентезі Террі Претчетта : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.04. Миколаїв, 2012. 233 с.
5. Українці йдуть у фантастику: як література підвищує психічну стійкість під час війни. ФОКУС. 12.04.2024. URL: <https://focus.ua/uk/opinions/639678-ukrajinci-ydut-u-fantastiku-yak-literatura-pidvishchuye-psihichnu-stiykist-pid-chas-viyni> (дата звернення: 21.10.2025).

6. Українці читають переважно фентезі та популярну психологію. Укрінформ – актуальні новини України та світу. 11.04.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3851276-ukrainci-citaut-perevazno-fentezi-ta-popularnu-psihologiu.html> (дата звернення: 21.10.2025).

7. Jagjeet Singh Dhaliwal. Contemporary High Fantasy. A comprehensive study of George R. R. Martin's A Song of Ice and Fire. 105 p.

8. Gates P. S., Steffel S. B., Molson F. J. Fantasy literature for children and young adults. Lanham, Maryland, Oxford : The Scarecrow press Inc., 2013. 177 p.

9. Lewicka K. Fantasy znowu pod lupą, „Nowa Fantastyka”. 1997, nr 3. Pp. 65–66.

10. Mendlesohn F. Rhetorics of fantasy. Wesleyan University Press, 2008. 306 p.

11. Trębicki G. Fantasy. Ewolucja gatunku. Kraków: Universitas, 2007. 184 s.

12. Zorpa M. G. Reality and Fantasy in British Children's Fantasy Fiction: Protagonists at the Cross Roads. *Journal of Narrative and Language Studies*, Volume 7, Issue 12, 2019. Pp. 71–77.